

Марија С. Раковић*

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет

Центар за проучавање језика и књижевности

ОБРАДА ТВОРБЕ РЕЧИ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ НА ПРИМЕРУ ИНДИВИДУАЛНИХ ЛЕКСЕМА У ПОЕЗИЈИ МИЛОСАВА ТЕШИЋА**

Апстракт: Предмет рада је методички приступ творби речи у основној школи на примеру поезије Милосава Тешића. Циљ је да утврдимо моделе творбе лексема маркираних етикетом *индивидуално* и да дамо методичке препоруке за инкорпорирање анализираних модела творбе у наставни процес. Творбеном анализом су обухваћене лексеме које представљају: (1) индивидуалну творевину песника и (2) стандарднојезичке лексеме којима је песник дао ново значење, незабележено у РМС. Корпус је начињен на основу увида у антологијску збирку која носи наслов *У тесном склопу*, као и на основу критичких текстова А. Петровић. Творбеном анализом дошло се до закључка да је највећи број индивидуализама настао слагањем, а најбројнији продукти су полусложенице, па наведени модели могу бити примери за приказ тих модела творбе у основној школи. Кратак осврт на стваралаштво дат је са циљем да се покаже песниково опхођење према матерњем језику са посебном пажњом уз непрестано творење нових речи чиме изнова ствара и обнавља своју поезију, као и да се на неки начин оправда погодност теме за творбена, као и семантичка истраживања у србистици, па самим тим и као занимљиви и лако памтљиви примери за творбу речи у основној школи. На основу спроведене анализе биће дате педагошке импликације за наставну праксу, које се тичу: (1) могућности обраде модела творбе речи у основној школи и (2) примера задатака за увежбавање стечених знања.

Кључне речи: *индивидуализми, Милосав Тешић, творба речи, основна школа, импликације за наставну праксу.*

---

* marijamajarakovic16@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Говори о поезији Милосава Тешића не могу проћи, а да се не спомене његов песнички језик, као ни специфичности на плану творбе и употребе лексема. „У не баш сиромашној литератури о Милосаву Тешићу, готово да *стално мјесто* представља декларативна оцјена његовог језика, односно језика његове поезије” (Ковачевић, 2016: 25). Предмет овога рада је творбена анализа лексема за које сматрамо да су индивидуална творевина српског постмодернистичког песника Милосава Тешића и њихова примена у основношколској наставној пракси када су модели творбе речи у српском језику у питању. Грађу чине лексеме прикупљене на основу увида у антологијску збирку која носи наслов *У тесном склопу*, као и на основу критичких текстова А. Петровић датих у књизи *Усавршавање несавршености, о поезији Милосава Тешића*.

Може се рећи да лексеме које Тешић употребљава у својој поезију представљају право *растрз-стање* семантике, па је у складу са тим у раду било могуће уочити специфичности на творбено-семантичком плану индивидуалних лексема што их чини погодним за репрезентовање модела творбе у српском језику. Уочени примери привлаче пажњу ученика и управо због своје занимљивости се лако памте и доприносе бољем и лакшем савлађивању модела творбе у основној школи. Тешић својом поезијом показује неисцрпност једног језика који се, сваком новом лексемом обнавља, удахњује нови живот и не дозвољава да се занемари у својој лепоти.

Обрада творбе речи у основној школи започиње у шестом разреду. Увидом у оперативни план рада наставника, уочавамо следеће садржаје: (1) подела речи по настанку: просте речи и творенице; породица речи; (2) уочавање корена речи; (3) саставни делови твореница (творбене основе, префикси и суфикси); (4) граматичка основа и граматички наставци у поређењу са творбеном основом и суфиксима; (5) творба речи помоћу префикса; творба речи слагањем. Сви наведени наставни садржаји припадају часовима обраде новог градива, док су још два часа предвиђена за вежбање и утврђивање творбе речи.

Након говора о творби речи у шестом разреду, ученици се са њом сусрећу поново у осмом разреду. Најпре следи обнављање знања стечених у претходном разреду о творби речи (простим речима и твореницама), након чега следе: (1) начини творбе речи: извођење, слагање; префиксација; комбинована творба речи и (2) творба речи претварањем, чиме је завршена обрада садржаја о творби речи у српском језику у основној школи. На основу увида у обраду садржаја о творби речи који су прописани *Наставним планом и програмом*, задатак у раду биће да утврдимо у којој мери примери уочени у корпусу могу бити укључени у обраду модела за грађење речи. Видећемо на које наставне јединице се то конкретно може применити, при обради новог градива, као и на који начин се могу формулисати задаци за утврђивање градива.

Анализом поезије Милосава Тешића са аспекта науке о књижевности бавило се доста аутора. Неки од њих су: Ј. Делић, А. Петровић, З. Несторовић, Б. Јовић, А. Јовановић, Н. Стипчевић, као и сам песник, док су лингвистичке специфичности разматране у неколико радова: *Стилистика атрибута у поезији Милосава Тешића* М. Ковачевић, *Чудо у језику* М. Ивков Аћимовић, *Реч под окриљем поетике: језик српских песника* А. Милановић, *Језикотворци: гонгоризам у српској поезији* А. Лаковић и *Шум творбеног ткања Милосава: дар и коб Милосава Тешића* Д. Хамовић. Последња два рада се осврћу на творбу лексема које Милосав Тешић користи, али у њима нису дати модели творбе индивидуалних лексема.

Када је у питању методичка литература која се односи на начине обраде творбе речи у настави српског језика, најпознатија је монографија Г. Штасни *Творба речи у настави српског језика*, проистекла из докторске дисертације, а којој је претходио рад *Творба речи у настави српског језика: творбени процеси: илустративни примери и вежбе*. Тематски сродни радовима Г. Штасни су радови: *Творба речи у настави српског језика* и *О неким проблемима творбе неологизама у настави* Р. Драгићевић и *Префиксална творба речи – деривација или композиција: наставни и ваннаставни аспект* Ј. Радић. Од значаја за рад био је и рад *Статус српског језика у образовању исте ауторке*.

ПОЕЗИЈА НЕВИД-ГОРЕ

Милосав Тешић је постмодернистички песник, представник српске савремене поезије. Међутим, по речима бројних критичара, Тешићева поезија представља додир старог и модерног, „пронашао је у Елиотовом смислу, прави однос традиције и индивидуалног талента” (Андрејевић, 2005: 27). Архаично савршено уклапа у модерно, архаизмима надопуњује, али и гради индивидуализме. Архаично и модерно, читамо у његовим стиховима, два су лица једне исте појаве, једног без другог нема: савремени емоционални живот песников само је продужетак његовог детињства и предања које је тада усвојио (Јовановић, 1999: 99). Тешићева песничка реч представља веома сугестиван глас који одзвања у савременој српској поезији. Тешић у својим песмама показује да је „реч једини човеков ослонац у усковитланом метежу пролазности” (Ћосић-Вучић, 2005: 90).

Тешић је нешто од лексикографског искуства пренео у поезију, можда највише из сфере доживљавања речи као бића, као нечег не тако једноставног, тајанственог, нечега што измиче сазнању, али што је са друге стране неодољиво привлачно и заводљиво у својој лепоти која је надмоћна. Тако језик, као чувар знања и памћења, постаје централно место поезије Милосава Тешића. Његово стваралаштво обележава непрестано трагање за новим речима што песничку форму чини оригиналном. Лексеме које користи не наликују на оне

које се обично срећу када је о поезији реч, већ се у њима огледа његова склоност ка прављењу неспојивих спојева, давању људских особина биљкама, а највећи део лексема припада топонимима и фитонимима. Он је тако освежио српску народну традицију, топонимски обележио Србију, али и своје читаоце упознао са ботаничким светом. Милосав Тешић, и сам доста говорећи о својој поезији, каже: Језик је један од мојих лирских јунака, главни или епизодни, стварни или имагинарни, који се из песме у песму некад дограђује, некад разграђује. Понекад пева сам од себе, понекад, а и то је певање, вапи сам над собом, а каткад је и провалија и бездан, над чијом се месечином ужасне чудна душа света. У свом чистом стању језик је божанство. Поезија се натапа таквим језиком, таквом језику она жели да се приближи. То божанство у језику за песника је пиће и храна (Јовић, 2005: 59). Тешић покушава да оживи време, да га песнички прикаже савременом читаоцу, архаизује читаву језичку структуру, али никада не прелази границу разумљивости за савременог читаоца. Оно што га окружује, што чини његову свакодневицу, претаче у поезију, па блискост таквих лексема савременим, младим читаоцима може допринети лакшем и бржем запамћивању градива о моделима грађења речи у српском језику.

РАСТРЗ-СТАЊЕ СЕМАНТИКЕ

Чињеница да се песник опходи према лексемама са посебном пажњом, да улаже напор како би створио нову реч, а не употребио речи које су семантички истрошене, иде у прилог тврдњи да лексика показује специфичности на творбено-семантичком плану, па се самим тим може искористити као лингводидактички материјал кад је обрада творбе речи у српском језику у питању. Тешић је био познат по томе што је правио спојеве лексема које се семантички не могу довести ни у какву везу, али с обзиром на то да у обради творбе семантика не игра улогу, примери индивидуализама из поезије се могу искористити као репрезентативни за ту наставну јединицу.

На основу анализе корпуса утврдили смо два типа индивидуализама: (1) индивидуализми чији је творац сам аутор, такве су лексеме *зумбул-руда*, *калопер-душа*, *непев* и (2) индивидуализми који се по свом значењу разликују од значења које је за те лексеме дато у *Речнику Матице српске*, а такве су лексеме *потура*, *кљук*, *пепељак*, *крабуља*, *чактар*. Провера индивидуалности извршена је на основу увида у *Речник српскога језика* Матице српске из 2007. године. Индивидуализмима се сматрају лексеме које у РМС нису забележене у таквој форми или су присутне са другачијим значењима у односу на значење реализовано у поезији. Лексема *кљук* у *Речнику Матице српске* има значење *изгњечено, измуљано грожђе из којег се цеђењем и врењем добива вино*, док у Тешићевој поезији лексема има значење *кључ воде, загрејаност воде на 100 Целзијусових*, а лексема *пепељак* у речнику је дефинисана као *мрешка на шљиви или грожђу*, а у поезији има значење *небеског омотача*.

Као помоћ при утврђивању творбених модела и провери творбених форманата послужиле су нам две монографије: *Творба речи у савременом српском језику* И. Клајна и *Именице с префиксима у српском језику* М. Радовић Тешић, као и појединачни радови: *Постфикс у српској творби речи* Б. Ћорић, *Преглед најновијих творбених процеса (по врстама речи)* С. Ристић, неколико радова ауторке С. Ђуровић: *Творбена и семантичка анализа именица у изабраним приповеткама Иве Андрића*, *Разграничење суфикса -ик/-ник код именица које значе особу у српском књижевном језику*, *О неким спорним примерима за модел комбиноване творбе речи у савременом српском језику*, као и коауторски рад Ј. Петровачки и Г. Штасни *Именичке полусложенице у српском језику*. У раду смо покушали да на основу утврђених творбених модела и уочених творбених форманата у наведеним монографијама и радовима, спроведемо анализу корпуса из чега су проистекле педагошке импликације за наставну праксу.

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ КОРПУСА

При творбеној анализи корпуса пронађено је само три немотивисане (просте) индивидуалне лексеме и то: *жбука*, *котрљ* и *тмар*. Ова чињеница не чуди с обзиром на то да је Тешић познат по томе да ствара нове речи, а да ретко користи семантички истрошене, немотивисане лексеме. Изречена особина представља основно начело са циљем постизање песничке оригиналности, с тим да је Тешић далеко познатији од осталих аутора по грађењу индивидуалних лексема које се могу сматрати окационализмима. Наведене немотивисане лексеме одређене су као индивидуализми на основу примене другог критеријума – лексема је присутна у РМС, али је у поезији употребљена са значењем које се не може довести у везу ни са једним од наведених.

Као примери немотивисаних лексема могу се употребити лексеме *жбука*, *котрљ* и *тмар* с тим да би оне ипак, иако о семантици није примарно реч, више од осталих пронађених индивидуализама захтевале објашњење наставника српског језика. Било би неопходно да наставник припреми значење сличних лексема пронађених у речнику, а затим да са ученицима поразговара о значењу наведених лексема у корпусу. То би захтевало да наставник припреми одломке из поезије у којима су употребљене ове лексеме, па да посредством дијалогске методе дођу заједно до закључака. Једино тада ће ученици памтити ове примере као примере за немотивисане, просте речи у српском језику.

Када је деривација у питању, одлучили смо да је представимо кроз образложење типа основе и суфикса. Изведеница је нешто мање него сложеница, али анализом корпуса дошло се до закључка да су изведенице творене употребом разноликих суфикса. Управо разноликост суфикса доприноси занимљивости, али и успешнијој обради деривације, тј. суфиксације у основној школи. Само уколико имају примере са великим бројем различитих суфикса ученици ће моћи да препознају суфиксацију и да успешно решавају задатке.

Пажњу привлачи и чињеница да песник често употребљава деминутиве, градећи их продуктивним суфиксима *-ић* и *-ица*, с тим да се не може са сигурношћу тврдити да ли се сваки од њих може сматрати индивидуализмом. Оно што се може истаћи је то да деминутиви нису употребљени са циљем постизања ироније, већ се сматрају хипокористцима. То нам говори да се поред наставних јединица за творбу речи примери хипокористика могу искористити и при обради наставних јединица из лексикологије, као и да буду добри примери за унутарпредметну корелацију – између творбе речи (тј. морфологије) и лексикологије.

Изведенице смо груписали по обрасцу *творбена основа + суфикс*, а након тога смо утврдили о ком степену деривације је реч.

1) Глаголска основа + суфикс:

- лица: *бубњалица, бунцалица*
- ба: *гудба* (окрњена основа *гуд(ети)*)
- ак: *гачак*
- ње: *добовање*
- ач: *растакач*
- ка: *цепка*
- ост: *пуклост*
- ар: *штедар*

2) Именичка основа + суфикс:

- ица: *варица, огњица*
- лица: *удеслица*
- аљ: *ватраљ*
- ара: *звекара*
- ак: *врутак, нулка, урнебесак, пепељак, ждралак*
- ац: *зјевац, рубац, ждралац*
- ка: *мрешка*
- он: *таласон*
- ча: *бркљача*
- уша: *мракуша*
- ић: *цветић, зјевчић*
- ник: *пшеничник*

3) Придевска основа + суфикс:

- ик: *зреник*
- ња: *лудња*
- ост: *топlost*
- лија: *розаклија*

На основу наведених примера могли смо да уочимо да је највећи број изведеница творено од именичке основе и суфикса, а затим од глаголске основе и суфикса, док је од придева творено само неколико, тачније четири, индивидуализма. Када је степен деривације у питању, можемо закључити да је највећи број првостепених деривата, такве су изведенице: *гудба, гачак, бубњалица, огњица, мишар, цватић, лудња*, другостепени деривати су: *бркљача, розаклија*, док трећестепени деривати нису уочени. На основу резултата проведене анализе изводи се закључак да се у настави Тешићеви индивидуализми могу употребити највише за примере деривације у чијој основи је именица, тј. чији корен је именица, затим глагол, па најзад придев. Без обзира на мали број примера у чијој основи је придев, они својом занимљивошћу и памтљивошћу могу допринети да ученици науче моделе за извођење лексема са различитим суфиксима.

Највећу специфичност на творбеном плану показују сложенице. Можемо слободно рећи, на основу увида у корпус, да је Тешић највећи број индивидуализама дао у виду полусложеница. Анализа грађе је показала да постоје два типа полусложеница, па ћемо у складу са тим издвојити и два модела. Први од њих је модел *именица + именица*. Такве су лексеме: *барјак-платно, божур-журба, божур-кланица, бокор-сплет, бруј-ритам, вампир-коприва, грабеж-време, грех-вечера, грозд-пијанка, дукат-сунце, жар-крило, жубор-море, заум-шума, зумбул-руда, искон-небо, искон-слика, кострет-одежда, кострет-старица, кристал-суза, јавор-чудо, јесен-сена, кавез-слово, калопер-душа, лабуд-врат, мутљаг-тело, напаст-наркоза, невид-гора, невид-жица, нестих-сталактит, обруч-стање, освет-сјај, наук-време, наук-коса, порфир-графика, порфир-ништина, псалтир-ткање, разбој-боја, разврз-перла, разврз-пертла, расеј-поље, растрз-стање, растрој-строј, растрој-чуло, ритам-слика, ромор-алилуја, руј-очај, сабор-коло, симбол-коло, трепет-љиска, хаос-поље, христос-чашка, цврчак-виолина, четврт-трен, нечуј-бронза, понор-травуља, шебој-боја, жар-кокоти, жубор-нити, бодеж-кадифа, разбој-техника, костур-невеста, замор-ружа, божур-око, мореуз-брег, тамјан-прах и јаблан-свећа.*

Нешто мање продуктиван је модел *придев + именица*. Уочили смо следеће лексеме: *буков-крошња, ватрен-стрелица, гвозден-љуска, жежен-ракија, кошчат-рука, леден-хлад, пурпур-стид, пурпур-богиње, румен-јад, церов-горје, гвозден-виле, дрвен-жлица, јечмен-клас, лесков-шибљика, пурпур-кресте, храстов-крст, бришан-вреже, глогов-трн, чамов-даске, ланен-цвет и жалбен-ткање*. Саставни делови сваке од уочених полусложеница имају свој акценат, и са семантичког аспекта, делови полусложеница се могу сматрати

пунозначним речима. С обзиром на то да се у корпусу уочавају полусложенице које би се могле сврстати у породице речи, сматрамо да би управо ове примере за творбу полусложеница ученици лако памтили.

Просто слагање уочено је у следећим индивидуализмима: *злоквр, присој, свељубав, свевир, свевал, свекруг, свесвануће, свераст, свевук, летораст*, а именица са спојним вокалом *-и-* је *лудибаба*. Наведени примери показују да је највећи број сложеница насталих простим срастањем по творбеном моделу *заменица све + именица*, а затим спојем две именице, као и спојем придева и именице уз помоћ спојног вокала. И примери настали простим слагањем могу се подвести под заједничку породицу речи, па са примерима из претходно наведене групе могу се учити удружено. Управо пример *лудибаба* може бити погодан пример за приказ слагања уз помоћ спојног вокала у настави творбе речи.

Примери комбиноване творбе индивидуализама могу се анализирати на основу два критеријума: (а) семантичког критеријума и (б) критеријума: последњи чин творбе.

За приказ творбених модела појединих индивидуализама могуће је било применити оба критеријума, док је код неких било могуће применити само семантички критеријум. Ограничење у примени критеријума последњи чин творбе односи се на то да је у другом делу сложенице лексема која не може самостално да функционише у језику.

Примена два критеријума, и семантичког, и критеријума последњи чин творбе, могућа је само код спровођења анализе корпуса, док се критеријуми при објашњењу комбиноване творбе у настави не спомињу. Дакле, могу се само употребити примери, док се критеријуми уводе тек на факултетском образовном нивоу, па је неприхватљиво о њима говорити у основној школи.

За потребе анализе корпуса дајемо табелу са примерима, уз примену оба критеријума. Примери творбене анализе примене оба наведена критеријума могу се у наставном процесу споменути ученицима ради бољег запамћивања, као и илустрације комбиноване творбе речи, с тим да се не наводе терминологија одређења критеријума. Примери су необични, па се стиче утисак да би их ученици памтили као репрезентативне за комбиновану творбу речи.

Табела 1. Примери творбене анализе

Пример	Семантички критеријум (примери комбиноване творбе / сложеннице)	Критеријум: последњи чин творбе (префиксалне творенице и сложеннице)
збожен	з-бож-ен (онај који је посвећен Богу)	з-божен
зракоплован	зрак-о-плов-ан (онај који плови попут зрака)	зрак-о-плован
иконоцрвен	икон-о-црв-ен (онај који је боје иконе)	икон-о-црвен
крвопилац	крв-о-пил-ац (онај који пије крв, попут вампира)	/
млечноглубије	млечн-о-голуб-ије (боја између беле и сиве)	млечн-о-голубије
повратич	по-врат-ич (~повратак)	/
присјетак	при-сјет-ак (повраћено сећање)	/
распламињати	рас-плам-ињ-ати (разгоревати ватру)	/
рукосад	рук-о-сад (садити нешто руком)	/
словоковач	слов-о-ков-ач (онај који прави слова)	слов-о-ковач
смутисанка	смут-и-сан-ка (неразговорност сна)	смут-и-санка
трогодац	тр-о-год-ац (онај који је стар три године)	/
црновесник	црн-о-вес-ник (онај који доноси лоше вести)	црн-о-весник
неизгорив	не-из-гор-ив (онај који не може изгорети)	не-изгорив
одбеглица	од-бег-лица (онај који је одбегао)	/
старославно	стар-о-слав-но (оно које се опходи на основу старе славе)	стар-о-славно
згранај	з-грана-ај (~распоредити, ставити све на своје место)	з-гранај

У творбеној анализи појединих индивидуализама није било могуће применити ни један од наведених критеријума. На основу морфемске анализе, уочено је да такви индивидуализми представљају сложенице, али се са сигурношћу не може тврдити које је најадекватније семантичко одређење, већ се оно само може наслутити на основу семантичког збира појединачних компоненти сложенице. Таквог типа су индивидуализми: *окишање*, *житомислић* (фиг. *жито које мисли*), *свештенорујан*, *тихотрпљиво*, *тихожалка* и *сомнобулан*. Ни контекст није од помоћи при одређењу семантичког критеријума у творби ових индивидуализама с обзиром на то да је у питању поезија где употреба великог броја стилских фигура може довести до замагљености значења.

Творба индивидуализама вршена је и додавањем речце *не* испред стандарднојезичке лексеме. Ове индивидуализме сматрамо префиксалним твореницама. Уочено је да је највећи број ових лексема дат по моделу *не + именица*: *неблаго*, *неброј*, *недевојка*, *недојав*, *недохват*, *неноћ*, *непев*, *непојам*, *непоље*, *неместо* и *неграбовац*. Наведени примери могу послужити као репрезентативни за приказ творбе речи уз помоћ префикса.

Специфичности на плану творбе показују и индивидуализми у форми глагола и сваки од њих је настао додавањем префикса на пунозначан глагол. Тако су у корпусу уочени глаголи: *потрусити*, *поткропити*, *прозарити* и *одгргољити*. С обзиром на то да су у питању различите врсте речи, примери из корпуса показују богат дијапазон модела грађења речи у српском језику, па се могу успешно укључити у наставни процес у основној школи.

МЕТОДИЧКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ЗА НАСТАВНУ ПРАКСУ

Методичке импликације проистекле из резултата анализе корпуса су:

(1) *Примена песме Милосава Тешића као лингводидактичког текста. Текстови песама Милосава Тешића могу у наставном процесу служити као лингводидактички текстови. Наиме, наставник би са ученицима могао да спроведе творбenu анализу свих лексема које су на неки начин онеобичене. Након што би издвојили необичне лексеме, било би потребно разврстати их по моделима творбе. Тако би ученици имали истовремено два задатка: (1) да уоче творене лексеме и (2) да одреде којим моделима грађења речи припадају уочене лексеме.*

(2) *Формирање породица речи са истом творбеном основом. С обзиром на то да је Тешић често творио речи тако што је на већ постојеће лексеме додавао одређене наставке (суфиксе и префиксе) или читаве лексеме (у полусложеницама), корпус пружа могућност да се формирају породице речи. То доприноси да се лексеме лакше и брже памте, и да управо свака од породица буде репрезентативан пример за сваки од модела творбе речи у*

српском језику. Поред примене овог методског поступка у наставном процесу творбе речи (увезбавање градива), формиране породице речи се могу искористити и при настави лексикологије, па можемо спровести унутарпредметну корелацију – између морфологије и лексикологије.

(3) Индивидуализми као методичко средство за пројектну наставу. Након обрађених свих наставних садржаја о творби речи у српском језику, наставник би могао да предложи ученицима да реализују мали пројекат – да из једне збирке песама Милосава Тешића издвоје индивидуалне лексеми и да уоче најдоминантније моделе творбе. Након што спроведу творбену анализу лексеми добили би задатак да у речнику потраже значења лексеми, да их забележе (уколико их пронађу), тј. формирају лексичку одредницу – на основу пронађених значења или онога што се из контекста закључује (уколико нема значења у речнику). На тај начин би се ученици упознали са лексикографским послом, па би се поново успоставила унутарпредметна корелација – овог пута између морфологије (из шестог разреда) и лексикологије (из осмог разреда). Стиче се утисак да би овакав вид наставе и задатака допринео да ученици економичније утроше време предвиђено за усвајање нових наставних садржаја, као и да им настава буде занимљивија и да буду мотивисанији за активно учење у наставном процесу.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Индивидуална лексика у поезији Милосава Тешића показује специфичности на творбеном плану. Стилска маркираност индивидуалних лексеми је оправдана с обзиром на то да је о поезији реч. Са аспекта творбе речи у српском језику значајно је то да до стилске маркираности лексеми доводе и разнолики модели творбе, у првом реду деривација, с обзиром на то да је утврђен велики број разноликих суфикса. Управо ови примери могу послужити за обраду деривације (префиксације, суфиксације), слагања и комбиноване творбе у шестом разреду основне школе, да би се о њој говорило и у осмом разреду.

Анализа изведеница спроведена је на основу истицања основе и суфикса, па су уочена три модела: глаголска основа + суфикс, именичка основа + суфикс и придев + суфикс, као најмање продуктиван модел. Разноликост суфикса и основа доприноси да их ученици лакше памте, као и да уоче да различите врсте речи могу бити основе за грађење нових речи – битно је само да уоче најпродуктивније суфиксе и да воде рачуна о значењу речи, тј. да ли након што награде нову реч она има самостално значење.

Када је реч о творбеним моделима сложеница, уочено је да је највећи број сложеница настао слагањем, а да су уочени и примери префиксалне и комбиноване, префиксално-суфиксалне, творбе речи. Специфичност корпуса чини немогућност прецизног творбеног одређења појединих сложеница, ни на

основу семантичког, ни на основу критеријума последњи чин у творби. Без обзира на то примери могу послужити у настави јер се на основношколском узрасту не спроводи тако детаљна творбена анализа примера, већ је важно само да усвоје све моделе творбе и да за њих наводе најадекватније примере. Као предлог за будућа истраживања, поткрепљена изведеним закључцима, могао би бити да се утврде модели творбе полусложеница, као најзаступљенијих и највише стилски маркираних индивидуализама у поезији Милосава Тешића, као и да се утврде могућности унутарпредметне и међупредметне корелације у настави српског језика у основној школи у чијој основи ће бити поезија Милосава Тешића, као и његови необични начини грађења речи.

Корпус

- Петровић, А. (2011). *Усавршавање несавршености, о поезији Милосава Тешића*. Београд: Службени гласник.
- Тешић, М. (2005). *У тесном склопу, изабране и нове песме*. Београд: Задужбина Десанке Максимовић – Народна библиотека Србије.
- Тешић, М. (2001). *Бубњалица у пчелињаку*. Чачак: Градска библиотека Владислав Петковић Дис.

Литература

- Андрејевић, Д. (2005). Лексичка полифонија у поезији Милосава Тешића. У Н. Мирков и М. Петровић-Филиповић (прир.), *Поезија Милосава Тешића*, књ. 21, *Десанкини мајски разговори (25–34)*. Београд: Задужбина Десанка Максимовић.
- Аћимовић Ивков, М. (2005). Чудо у језику. У Н. Мирков и М. Петровић-Филиповић (прир.), *Поезија Милосава Тешића*, књ. 21, *Десанкини мајски разговори (55–58)*. Београд: Задужбина Десанка Максимовић.
- Драгићевић, Р. (2005). Творба речи у настави српског језика. *Књижевност и језик: часопис Друштва за српскохрватски језик и књижевност*, 52(3–4), 347–354.
- Драгићевић, Р. (2011). О неким проблемима творбе неологизама у настави. *Књижевност и језик: часопис Друштва за српскохрватски језик и књижевност*, 58(1–2), 89–95.
- Ђуровић, С. (2007а). О неким спорним примерима за модел комбиноване творбе у савременом српском језику. У Р. Симић, Д. Иванић и М. Ковачевић, *Српски језик и друштвена кретања*, књ. 1, *Зборник радова са научног скупа, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (31. X – 1. XI 2006.)*, 205–215. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.

- Ђуровић, С. (2007б). Разграничење суфикса -ик/-ник код именица које значе особу у српском књижевном језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36(1), 405–413.
- Јовановић, А. (1999). Облик и смисао или о поезији Милосава Тешића. *Књижевност и језик: часопис Друштва за српскохрватски језик и књижевност*, 46(1–3), 97–108.
- Јовић, Б. (2005). Ткање тамне пређе (светлосним језиком) – језички и књижевни (п)огледи Милосава Тешића. У Н. Мирков и М. Петровић-Филиповић (прир.), *Поезија Милосава Тешића*, књ. 21, *Десанкини мајски разговори* (59–70). Београд: Задужбина *Десанка Максимовић*.
- Клајн, И. (2002). *Творба речи у савременом српском језику, први део: слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ковачевић, М. (2016). Стилистика атрибута у поезији Милосава Тешића. *Српски језик: студије српске и словенске*, 21, 25–53.
- Лаковић, А. (2006). *Језикотворци: гонгоризам у српској поезији*. Зрењанин: Агора.
- Милановић, А. (2016). *Реч под окриљем поетике: језик српских песника*. Краљево: Народна библиотека *Стефан Првовенчани*.
- Радић, Ј. (2001). Статус српског језика у образовању. *Наш језик*, 34(1–2), 152–156.
- Радић, Ј. (2005). Префиксална творба речи – деривација или композиција: наставни и ваннаставни аспект. *Наш језик*, књ. 36, св. 1/4, 54–67.
- Радовић-Тешић, М. (2002). *Именице с префиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Речник српскохрватскога књижевног језика, I–VI (1967–1976)*. Стевановић, М., Марковић, С., Матић, С. и Пешикан, М. (ур.). Нови Сад: Матица српска (и Матица хрватска I–III).
- Ристић, С. (2009). Преглед најновијих творбених процеса (по врстама речи). *Српски језик*, 14(1–2), 77–91.
- Ђорић, Б. (2010). Постфикс у српској творби речи. *Српски језик*, 15(1–2), 549–553.
- Ђосић-Вукић, А. (2005). Са становишта брезових дедова Милосава Тешића. У Н. Мирков и М. Петровић-Филиповић (прир.), *Поезија Милосава Тешића*, књ. 21, *Десанкини мајски разговори* (81–91). Београд: Задужбина *Десанка Максимовић*.
- Хамовић, Д. (2009). Шум творбеног ткања Милосава Тешића: дар и коб Милосава Тешића. *Песма од почетка: есеји, критике и записи (72–77)*. Зрењанин: Агора.
- Штасни, Г. (2008а). Творба речи у настави српског језика: творбени процеси: илустративни примери и вежбе. У Љ. Петровачки (ур.), *Унапређивање наставе српског језика и књижевности: зборник радова* (102–118). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Штасни, Г. (2008б). *Творба речи у настави српског језика*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.

Marija S. Raković

University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts
Center for the Study of Language and Literature

**PROCESSING OF WORD FORMATION IN PRIMARY SCHOOL
ON THE EXAMPLE OF INDIVIDUAL LEXEMES IN THE POETRY
OF MILOSAV TESIC**

Summary

The subject of the paper is a methodical approach to word formation in primary school on the example of Milosav Tesic's poetry. The aim is to determine the models of formation of lexemes marked with the label individually and to give methodical recommendations for the incorporation of the analyzed models of formation in the teaching process. The creative analysis includes lexemes that represent: (1) the individual work of the poet and (2) standard language lexemes to which the poet gave a new meaning, not recorded in the RMS. The corpus was made on the basis of an insight into the anthological collection entitled *U tesnom skopu*, as well as on the basis of critical texts by A. Petrovic. The creative analysis came to the conclusion that the largest number of individualisms was created by agreement, and the most numerous products are semi-complex, so these models can be examples to show these models of creation in primary school. A brief review of the work is given in order to show the poet's treatment of the mother tongue with special attention with the constant creation of new words which re-creates and renews his poetry, as well as to justify in some way the suitability of the topic for creative and semantic research. Serbian, and thus as interesting and easy to remember examples of word formation in primary school. Based on the conducted analysis, pedagogical implications for teaching practice will be given, which concern: (1) the possibility of processing word formation models in primary school and (2) examples of tasks for practicing the acquired knowledge.

Keywords: *individualisms, Milosav Tešić, word formation, primary school, implications for teaching practice.*